- ставки платежів повинні базуватись на визначенні розмірів нормативних рентних доходів від продуктивного використання та видобутку ресурсів;
- розробка механізмів та запровадження платежів за монополізацію природних ресурсів та запасів корисних копалин;
- переведення ресурсовідтворювальних платежів до складу місцевих податків та зборів;
- забезпечення цільового використання сум мобілізованих платежів на фінансування відтворення відповідних видів природних ресурсів;
- підвищення ставок окремих природоохоронних платежів;
- суттєве підвищення розмірів штрафних санкцій за порушення вимог екологічного законодавства;
- забезпечення цільового використання сум мобілізованих платежів на розв'язання екологічних проблем;
- розробка системи стимулювання суб'єктів господарювання, що передбачала б застосування понижуючих коефіцієнтів оподаткування при переході на маловідходні чи ресурсозберігаючі технології.

Усі вищеперераховані заходи сприятимуть оптимізації податкової системи держави, стимулюючи формування парадигми ефективного і раціонального природокористування у ній.

Список джерел

1. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/ cgi-bin/laws/main.cgi?nreg= 1264-12&p=1297235890149088.
2. Викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферу від стаціонарних джерел за 2011 рік [Електронний ресурс] : експрес-випуск Державної служби статистики України від 21 березня 2012 р., № 06/4-34-190.– Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.
3. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2011 році. [Електронний ресурс]. – К.: Міністерство екології та природних ресурсів України, LAT&K. – 2012. – 258. – Режим доступу: http://www.menr.gov.ua/content/article/11797
4. Наявність і стан основних засобів за 2010 ріки [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: – http://www.ukrstat.gov.ua/
5. Витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі у 2010 році [Електронний ресурс] : експрес-випуск Державної служби статистики України від 11 травня 2011 р., № 107. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.
6. Добровольская О.П. Налоговые регуляторы экологической безопасности региона. / О.П. Добровольская // Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В.И. Вернадского. Серия «Экономика». – 2008. – Т. 21(60). – №1. – С. 51-60.
7. Костицький В.В. Оподаткування: економіка, право, екологія / В.В. Костицький – К.: Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи, 2003. – 124 с
8. Налоги Республики Беларусь. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ncpi.gov.by/minfin/Nalog/NalogF.htm
9. Налоговая система Республики Казахстан. – [Електр. ресурс] – Реж. доступу: http://www.minfin.kz.htm_Kazahstan_tax_sistem
10. Налоговый кодекс Российской Федерации – [Електронний ресурс] – Режим доступу: – // http://www.garweb.ru/project/law/doc/10800200/toc.htm
11. Трегобчук В.М. Екологія, науково-технічний прогрес. / В.М. Трегобчук // Економіка України. – 1993. – №2. – С. 15.
12. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755–VI. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.
13. Витрати на охорону навколишнього середовища та екологічні платежі у 2011 році [Електронний ресурс] : експрес-випуск Державної служби статистики України від 11.05.2012 р., №06/4-34/298. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.
14. Бюджетний кодекс України [Електр. ресурс]: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/print1332099879576876.
15. Бюджетный Кодекс Республики Казахстан от 04.12.2008 г. № 95-IV ЗРК [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://online.zakon.kz/document/word.aspx?topic_id=30364477
16. Тулуш Л.Д. Ресурсні платежі як важелі державного регулювання процесів вітчизняного природокористування / Л.Д. Тулуш, П.М. Боровик, О.А. Захарчук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nvbdfa/2010_1/1(18)_2010_articles/1(18)_2010_TulushBorovykZaharchuk.pdf
17. Цимбалюк І.О. Вітчизняна система ресурсних платежів: сучасний стан та перспективи розвитку / І.О. Цимбалюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=41681
18. Про природні ресурси : Закон Латвійської Республіки від 29.12.2005 р. (у редакції 30.06.2009 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.baltikon.lv/uploaded_fales/z'npr-2009.pdf
19. Налоговый кодекс Республики Узбекистан от 24.04.1997 г. № 396-1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nalog.ru/html/MSMNO/uzbekistan.doc
20. Шувалова Е.Б. Налоговые системы зарубежных стран / Е.Б. Шувалова, В.В. Климовицкий, А.М. Пузин. – М.: ЕАОИ, 2010. – 134 с.
21. Про внесення змін до Закону України "Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів" щодо ставок податку" : Закон України від 05.03.2009 р. № 1075-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1075-17
22. Закон України «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. № 1391-XIV [Електр. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1391-14
23. Налоговый кодекс Республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Ст. 462. – Режим доступу: http://www.nalog.ru/html//MSMNO///kazakhstan.doc.

О. Полуянова
м. Горлівка

УКРАЇНСЬКЕ РОЗДЕРЖАВЛЕННЯ У РЕТРОСПЕКТИВІ ДВАДЦЯТИ РОКІВ

Основу будь-якої економічної системи складають відношення власності. Хід історичного розвитку призвів до того, що в сучасних умовах найбільше розповсюдження і значення в житті людського суспільства мають державна і приватна форми власності. Переважання державної форми власності в економіці країни веде до виникнення державної монополії, що перешкоджає функціонуванню ринкових механізмів і призводить до неефективного використання ресурсів, хоча і характеризується соціальної справедливістю. Ринковим механізмам притаманна ефективність використання ресурсів та несправедливість при розподілі прибавочного продукту.

В світі накоплений великий досвід переходу від неринкової економіки до вільного функціонування ринкового господарства, відтак відсутній досвід трансформації, яким Україна будує свою економіку. Очевидно, що українська економіка визначалася тотальним панування державної власності. Тому держава з метою підвищення економічної ефективності підприємств

вання була собівартість виробленої продукції (ст. 111 [19]), а ставка податку дорівнювала 1% від вказаного об'єкта оподаткування (ст. 112 [19]). Проте такий підхід є не зовсім коректним, було б доцільно ввести поняття корегуючого коефіцієнта, який би враховував ступінь небезпечності конкретного виробництва;

- відсутність платежів за монополізацію природних ресурсів. Природні монополії є переважно стратегічними об'єктами, від яких залежать не тільки рівень умов життєдіяльності населення і розвитку виробничої сфери, а й безпека держави. Тобто ефективне функціонування природних монополій по суті належить до питань національної безпеки, що, також, поєднується і з раціональним використанням природних ресурсів. У протилежному випадку стан навколишнього середовища з кожним роком погіршується, що призводить до локальних, регіональних і загальносвітових екологічних проблем. З іншого боку монополізація зашкоджує розвитку конкуренції, що може негативно позначитися на національній економіці через диктат цін, встановлення бар'єрів для входу на ринок нових конкурентів, втримання науково-технічного прогресу. Тому доцільно застосування економічних механізмів державного регулювання, одним з яких могло б стати встановлення платежів за монополізацію природних ресурсів.

- відсутнє цільове призначення коштів, мобілізованих в результаті справляння ресурсних платежів. Адже у 2011 році надходження до Державного фонду охорони навколишнього природного середовища склали 2 091,2 млн.грн. та 1 463,9 млн.грн до Республіканського АРК та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища [3, с.222]. Передбачається, що кошти будуть використовуватися для цільового фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, а також для зниження впливу забруднення довкілля на здоров'я людини. Проте, інформація щодо розподілення зазначених кошт відсутня.

- недосконаліть системи стимулювання суб'єктів господарювання, що передбачала б застосування понижуючих коефіцієнтів за окремими видами податків та зборів при переході на маловідходні чи ресурсозберігаючі технології. На сьогодні, нормами Податкового кодексу України передбачено застосування податкових стимулів лише для суб'єктів господарювання, які здійснюють операції із ввезення на митну територію України обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива (енергії з відновлюваних джерел енергії) та матеріалів, сировини, устаткування і комплектуючих, які будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії (п. 197.16, ст. 197 [12]). Проте, платникам податків не передбачено надання податкових пільг з інших податків, зокрема ресурних платежів. Але, наприклад, у США, компаніям, які використовують в ході виробничого процесу сонячну енергію або енергію вітру надається «податковий кредит» у розмірі 50% вартості обладнання [20, с. 96]. Також, існує поняття спеціальних знижок, до яких відносять витрати у розмірі 85-100% на природоохоронні технології.

На сьогодні, не дивлячись на прийняття „нового" податкового законодавства порядок віднесення до складу витрат, пов'язаних з ремонтом і поліпшенням основних засобів – не змінено в частині обмеження в розмірі 10% сукупної балансової вартості всіх груп основних засобів на початок звітного року (пп. 139.1.5, п. 39.1, ст. 139; п. 146.12, ст. 146 [12]). Проте, вважаємо, доцільно скористатися досвідом Російської Федерації та скасувати вище вказані обмеження в частині лімітування витрат, дозволивши віднесення платником податку витрат на модернізацію, ремонт та реконструкцію основних засобів у повному обсязі. Такий крок, перш за все, сприятиме розвитку науково-технічного прогресу та здійсненню технічного переозброєння підприємств, що не тільки значно підвищило б продуктивність праці, зменшило матеріальні витрати, витрати на оплату праці, що б дозволило суттєво покращити якість вітчизняної продукції, – але й підвищило мотивацію суб'єктів господарювання спрямовувати кошти на сучасне обладнання, завдяки чому зменшити викиди від стаціонарних джерел забруднення в атмосферне повітря та водні об'єкти.

Існують ще деякі питання щодо існування корегуючих коефіцієнтів. Так, відповідно до ч. 6, ст. 3 Закону України "Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів" податок з власників транспортних засобів, які відповідно до чинного законодавства оснащені обладнанням, що дозволяє використовувати як паливо моторне стиснутий або скраплений газ, альтернативні види рідкого та газового палива обчислювався з урахуванням корегуючого коефіцієнту 0,5 [21], у Податковому кодексі України ця норма – відсутня, хоча, вважаємо її необхідно внести до чинного податкового законодавства, враховуючі проведення державою політики щодо розробки організаційно-економічних заходів із стимулювання виробництва та споживання альтернативних видів палива та застосування економічних важелів і стимулів, передбачених законодавством України для підприємств, установ, організацій і громадян, які здійснюють таке виробництво та споживання (ст. 9 [22]). Крім того застосування корегуючого коефіцієнту під час обчислення збору за першу реєстрацію транспортного засобу для тих засобів, які оснащені обладнанням, що дозволяє використовувати альтернативні види рідкого та газового палива, також, підвищило мотивацію до купівлі саме цих транспортних засобів, що позитивно вплинуло б на навколишнє природне середовище.

- не визначено умов щодо обчислення екологічного податку в 10-кратному розмірі у разі відсутності у платника збору затверджених у встановленому порядку лімітів скидів та розміщення відходів чи допущення понадлімітних обсягів скидів та розміщення відходів. Можна рекомендувати скористатися досвідом Республіки Казахстан, де податковим законодавством передбачено збільшення ставки збору за забруднення навколишнього природного середовища в 10 разів за забруднення понад встановлені ліміти (ст. 462 [23]). Але до питання підвищення ставок екологічного податку треба ставитися обережно, тому що збільшення бази оподаткування в декілька разів (як це відбулося з набуттям чинності Податкового кодексу України) є суттєвим податковим навантаження на суб'єктів господарювання, стаціонарні джерела яких знаходяться в адміністративних пунктах (особливо в умовах економічної кризи). Такий крок може спричинити ризик підвищення вартості кінцевої продукції, що, у свою, чергу може зменшити конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світовому ринку.

Останнім часом екологічна ситуація в довкіллі як життєво важливому середовищі для існування людини залишається досить складною. З метою здійснення загальнодержавних природоохоронних заходів для збереження природних екосистем, створення безпечних умов для життя людини та відтворення природного навколишнього середовища затверджено декілька державних цільових екологічних програм. Фінансування цих програм передбачається за рахунок Державного бюджету із загального та спеціального фонду, проте кошт які щороку фактично виділяються для фінансування цих програм – недостатньо, що обумовлює необхідність пошуку інших джерел фінансування, які можуть мати податкове підґрунтя.

Одним з основних компонентів економічного механізму природокористування є власне ресурсні платежі. Але на сьогодні дискутується питання доцільності справляння ресурсних платежів в Україні (зокрема екологічного податку) з причин існування певних недоліків у механізмі їх справляння. Тому, розвиваючи думку фахівців [16], вважаємо, що основними напрямами вдосконалення ресурсного оподаткування в Україні можуть бути наступні:

унаслідок приходу інвестора, а також наповнення бюджету коштами від продажу акцій вирішило зробити крок до роздержавлення та приватизації, що сприяло переходу до реального різноманіття форм власності як основи формування ринкового господарства.

Процеси роздержавлення та приватизації продовжуються більш двох десятиріч. Вони різко змінили структуру власності в Україні. З'явилася тенденція у розвитку абсолютно нових форм і заснованих на них видів хазяйнування. Перетворення , які почалися у 1992 році призвели до неоднозначних результатів, як позитивних, так і негативних. Дослідження та аналіз перетворень та їх результатів дає змогу робити загальні висновки, які виявляють закономірності економічних реформ. У цьому сенсі актуальним являється вивчення підсумків реформ, що дозволить зробити висновок о тенденціях и перспективах розвитку тих чи інших організаційно-правових форм підприємств по галузям національного господарства.

Проблемами ринкової економіки займалися російські вчені В.Я. Іохин, Е.Ф. Борісов, В.І. Відяпин, О.І. Попов. Закономірності становлення ринкової економіки висвітлені у працях білоруського вченого Л.Н. Давиденко. Дослідження та аналіз різних економічних систем та зовнішньоекономічна проблематика відображені у закордонних вчених таких, як У. Базелер, Й. Хайнрих, В. Кох.

Проблемами ринкової економіки в Україні, процесами націоналізації та приватизації (у тому числі малою приватизацією), дослідженням приватизаційного процесу, аналізом зарубіжного досвіду структурної перебудови економіки та адаптацією його до українських умов займалися таки науковці як О.І. Амоша, С.С. Аптекарь, М.Г. Білопольський, В.И. Ляшенко, Ю.В. Макогон, Л.М. Матросова, Л.І. Тараш та ін. [1-5].

Ціллю статті є ретроспективний аналіз динаміки процесів роздержавлення з метою виявлення сформованих тенденцій щодо власності та організаційно-правових форм підприємств за видами економічної діяльності та галузями промисловості.

Видяпин В.И. визначає, що «Разгосударствление – это совокупность мер по преобразованию государственной собственности, направленных на устранение чрезмерной роли государства в экономике» [6, с.186].

Роздержавлення охоплює весь комплекс перетворень існуючої господарської системи, направлених на руйнування в ній державного диктату і створення умов для функціонування економіки як незалежної від держави сфери суспільної діяльності людей. Це є лише одним з механізмів формування конкурентного середовища ринкової економіки в цілому.

Роздержавлення може здійснюватися за різними напрямками (рис. 1).

Рис. 1 Напрямки роздержавлення (доробленe автором на підставі [6, с.187)

Лібералізація ринків передбачає формування конкурентних структур в секторах економіки, де характерна монополія держави. Держава у даному випадку може надавати податкові пільги, створювати умови для проникнення іноземних інвестицій, усувати бар'єри, що перешкоджають доступу на ринок конкурентних структур, вживає заходи щодо денаціоналізації економіки. Однак лібералізація означає роздержавлення без зміни державної власності.

Створення змішаних підприємств передбачає не тільки внесення змін у законодавчі акти з точки зору можливості використання іноземного капіталу, але і пільгове оподаткування та кредитування підприємств вітчизняного походження різних форм власності, за умови, що частковою власністю таких є державна.

Створення підприємств з різними формами хазяйнування передбачає надання всім формам підприємств рівних прав на свободу господарської діяльності. Організаційно-правові форми хазяйнування встановлюються державою і фіксують спосіб закріплення і використання майна господарюючим суб'єктом, а також його правове положення і цілі діяльності. Наявність різних організаційно-правових форм хазяйнування, як показала світова практика, є найважливішою передумовою для ефективного функціонування ринкової економіки в будь-якій державі, у тому числі і в Україні.

Створення нових форм підприємницької діяльності передбачає розвиток виробництва за допомогою системи пільг в області податків, централізованих кредитів, формування власності і так далі. Найефективніше це реалізується через створення і підтримку ефективних форм інтеграції – добровільних об'єднань підприємств з горизонтальними зв'язками. У цьому випадку вони не оточені безліччю посередників і проміжних ланок, що знижують ефективність господарської діяльності.

Комерціалізація державних підприємств передбачає усунення неринкового середовища, що їх оточує. Притому держава або скорочує, або повністю припиняє їх бюджетне фінансування, відміняє пільгове оподаткування, сприяє списанню кредиторської заборгованості, оцінює результати господарської діяльності на основі критеріїв, вживаних в приватному секторі. Це веде, у свою чергу, до скорочення дефіциту державного бюджету.

Роздержавлення та денаціоналізація є схожими поняттями, що означають процес зміни державної форми власності на інші, перехід від тотальної економіки до економіки багатоукладної, змішаної. Державна власність у даному випадку переходить до фізичних, юридичних осіб та колективів за допомогою різних форм та способів. Але, ці поняття не є ідентичними. У процесі роздержавлення здійснюється передача більшості функцій господарського управління, відповідних повноважень на рівень підприємств, тобто зменшуються масштаби державного підприємництва, однак у державному секторі залишаються частина підприємств, на підвищення ефективності яких направляється увага держави.

Денаціоналізація і приватизація передбачає перехід державної власності не тільки банкам, колективам державних підприємств, кооперативам, але і в приватну власність окремих громадян, та юридичних осіб.

Денаціоналізація – передача державного майна (промислових підприємств, банків, земельних ділянок, акцій і т.п.) у власність окремих осіб або колективів. Проводиться зазвичай шляхом продажу державного майна. При цьому колишнім власникам може бути надане переважне право на покупку. Часткова денаціоналізація – при розпродажі частини акцій державних компаній, власність яких стає змішаною [7].

Так, у світі накоплено достатньо вагомий досвід денаціоналізації. У 1953 в Великобритании денационализации была подвергнута металлургическая промышленность, а в 1955 – грузовой автомобильный транспорт. Во Франции законами, принятыми в 50-х гг., была разрешена продажа 30% капитала авиационной компании «Эр Франс», передана в частные руки фирма «Франс колор», производившая 75% красителей. В ФРГ в 50-х гг. частному капиталу были проданы акции более 30 предприятий. В Австрии в 1957 в руки частного капитала перешло 40% акций крупнейших национализированных банков «Кредитанштальт» и «Лендербанк», а также несколько десятков промышленных предприятий. В Италии в 1959 были проданы акции 2 крупных химических компаний [8].

Процес приватизації здійснюється шляхом продажу не тільки державного, але і муніципального майна.

«Приватизация – одно из направлений разгосударствления собственности, заключающееся в передаче ее в частную собственность отдельных граждан и юридических лиц» [6, с. 187].

Законодавство України визначає мету приватизації як створення багатоукладної соціально орієнтованої ринкової економіки країни. Процес приватизації регламентується наступними законодавчими актами.

Закон України «Про приватизацію державного майна» від 04.03.1992 року. Цей Закон регулює правові, економічні та організаційні основи приватизації державного майна з метою створення ринкової економіки України [9].

Закон України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» від 06.03.1992 року. Цей Закон встановлює правовий механізм приватизації єдиних майнових комплексів невеликих державних підприємств шляхом їх відчуження на користь одного покупця одним актом купівлі-продажу, а також способи, за допомогою яких здійснюється приватизація об'єктів малої приватизації [10].

Закон України від 19 червня 1992 року N 2482-XII «Про приватизацію державного житлового фонду» визначає правові основи приватизації державного житлового фонду. Метою приватизації державного житлового фонду є створення умов для здійснення права громадян на вільний вибір способу задоволення потреб в житлі, залучення громадян до участі у вмісті і збереженні існуючого житла і формуванні ринкових стосунків [11].

Фонд державного майна України та його регіональні відділення покликаний розробляти програму приватизації на поточний рік, робити прогноз на перспективу, здійснювати організацію і контроль за приватизацією. Він підзвітний Верховній раді України. Вперше в Україні така програма була розроблена в 1992 році.

7 липня 1992 року Верховною Радою України була прийнята Постанова № 2545-XII «Про Державну програму приватизації майна державних підприємств». Цією Постановою було визначено основні цілі, пріоритети, засоби і порядок приватизації державного і відчуження комунального майна, а також класифікація об'єктів приватизації за групами залежно від балансової вартості основних фондів станом на 1 травня 1992 року та якісних ознак (рис. 2).

Процес притватизації можна роздилити на кілька етапів. Перший етап характеризувався арендой державних підприємств з наступним викупом (1992-1994 рр.).

«Аренда оказалась адекватной первому этапу рыночных преобразований формой разгосударствления и приватизации и получила широкое распространение. Это объяснялось несколькими причинами. *Во-первых*, в условиях отсутствия на Украине внутренних капиталов аренда предприятия была единственным способом накопить необходимые средства для дальнейшего выкупа той части его имущества, для которой недоставало суммарной стоимости приватизационных бумаг его работников. *Во-вторых*, законодательство по аренде предлагало наиболее простой и понятный способ приватизации. Кроме того, оно предоставляло руководству предприятий экономическую свободу и указывало путь выхода из административной системы»[13].

З метою підготовки державного сектора економіки к приватизації 15.06.1993 року Президентом України підписаний Указ «Про корпоратизацію підприємств», який ознаменував собою закінчення першого етапу приватизації і поклав початок періоду створення корпорацій, тобто перетворенню державних підприємств у відкриті акціонерні суспільства та у якому надається визначення поняття «корпоратизація».

Корпоратизацією є перетворення державних підприємств, закритих акціонерних товариств, більш як 75 відсотків статутного фонду яких перебуває у державній власності, а також виробничих і науково-виробничих об'єднань, правовий статус яких раніше не був приведений у відповідність з чинним законодавством, у відкриті акціонерні товариства [14].

В. Заплатинський відмічає: «Указ поставил барьер на пути массового и не всегда обоснованного ухода предприятий на аренду с выкупом. Поэтому корпоратизация получила широкое развитие, пик которой пришелся на 1995-1996 гг. В ходе приватизации в 1992 – 2001 гг. на Украине создано свыше 10 тыс. АО, и этот сектор в экономике страны сегодня составляет более 80%» [13].

У результаті першого етапу була створена модель трансформації економіки, яка дозволила тисячі підприємств передати у приватну власність. Роздержавлення і приватизація зайняли ключове місце в процесі вільного функціонування ринкового господарства. Але про формування широкого слою приватних власників мова не йшла, та і у великому обсязі не вдалося залучити іноземних інвесторів.

Ще одним кроком було прийняття Верховною Радою ряду законів «Про державну програму приватизації». Кожний слідуючий відміняв попередній у зв'язку з прийняттям Державної програми приватизації на наступний період.

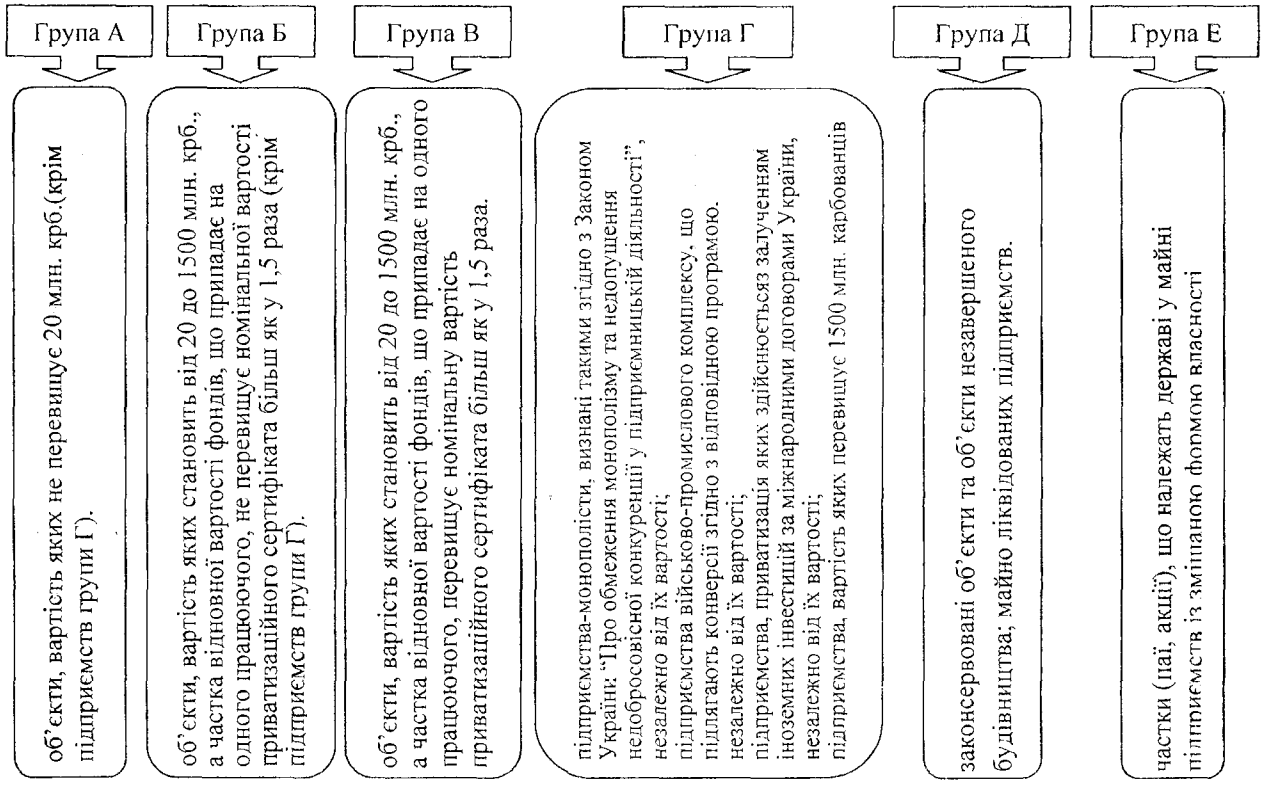

Рис. 2 Класифікація об'єктів приватизації (побудовано автором на підставі [12])

Другий етап приватизації (1995-1999 рр.) характеризувався введенням в обіг іменних приватизаційних майнових та компенсаційних сертифікатів, які використовувались як засіб платежу за об'єкти приватизації. Законодавче був встановлений порядок приватизації середніх та крупних підприємств, шляхом перетворення у відкриті акціонерні суспільства і вільного продажу їх акцій на аукціонах за приватизаційні майнові і компенсаційні сертифікати.

Але основним негативним результатом стало недовір'я учасників процесу до масової сертифікатної приватизації. У результаті, за оцінками міжнародних експертів, фактично продано менш 4% майна державних підприємств, хоча планом передбачалося майже 60%. На сертифікатні аукціони виставлялися акції переважно малопривабливих підприємств.Таким чином, процес приватизації за участю іменних приватизаційних майнових сертифікатів у 1999 році завершився, не принісши бажаних результатів.

На думку В. Заплатинського «В промышленности на 1 июля 2001 г. разгосударствленными предприятиями произведено продукции на 42,6 млрд. гривен, или 56% общего объема производства. При этом в отдельных отраслях этот показатель значительно выше. В таких отраслях, как производство кокса и продуктов нефтепереработки, машиностроение, целлюлозно-бумажная и полиграфическая промышленность, легкая промышленность, пищевая и переработка сельскохозяйственных продуктов, этот показатель составляет 64-70%» [13].

Третій етап приватизації почався з 2000 року і характеризувався грошовими розрахунками за індивідуальне придбання майна у власність. Індивідуальна приватизація передбачала продаж підприємств – монополістів групи Г з метою концентрації капіталу та забезпечення ефективного функціонування підприємств. Треба було коригувати законодавство, тому частково це питання вирішене у Державної програмі приватизації на 2000-2002 роки, яка прийнята 18 травня 2000 року.

Індивідуальна приватизація повинна була сприяти появі нових власників, які були б зацікавлені розвивати виробництво і направляти в нього свої кошти. Але акціоновані підприємства знаходилися у власності трудових колективів, які не збиралися продавати свої акції, велика кількість акцій була придбана безкоштовно за ваучери дрібними власниками, а вони зацікавлені лише у здобутті дивідендів. Тому без вливання додаткових коштів приватизованим підприємствам складно було подолати збитковість.

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України з питань приватизації щодо реалізації положень Державної програми приватизації на 2012-2014 роки» Верховною Радою були внесені доповнення у законодавчі акти.

Зокрема, з метою раціонального та ефективного застосування способів приватизації її об'єкти в залежності від ряду ознак (чисельність працюючих, вартість основних фондів, наявність стратегічного значення для економіки та безпеки держави і т.і.) в Державній програмі приватизації класифікуються за групами [15]:

група А – єдині майнові комплекси державних підприємств, їх структурних підрозділів, які можуть бути виділені в самостійні суб'єкти господарювання – юридичні особи (у тому числі ті, що передані в оренду, перебувають у процесі реструктуризації), на яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує 100 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за такий період не перевищує 70 мільйонів гривень та/або вартості майна яких недостатньо для формування статутного капіталу господарського товариства, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані; окреме індивідуально визначене майно, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких таке майно розташовано.

Окремим індивідуально визначеним майном вважається рухоме та нерухоме майно державних підприємств (у тому числі будівлі, споруди, нежитлові приміщення), майно, що залишилося після закінчення процедури ліквідації державних підприємств, визнаних банкрутами; майно підприємств, що ліквідуються за рішенням орга-

ну, уповноваженого управляти державним майном; майно державних підприємств, що не були продані як єдині майнові комплекси; державне майно, що не увійшло до статутного капіталу господарських товариств;

група В – єдині майнові комплекси державних підприємств (у тому числі ті, що передані в оренду), їх структурних підрозділів, на яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує 100 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за такий період перевищує 70 мільйонів гривень та/або вартість майна яких достатня для формування статутного капіталу акціонерного товариства, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані; акції акціонерного товариства, утвореного в процесі приватизації та корпоратизації (крім об'єктів групи Г); єдині майнові комплекси підприємств і організацій сільського, рибного господарства та агропромислового комплексу незалежно від вартості майна та середньооблікової чисельності працюючих, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані;

група Г – єдині майнові комплекси державних підприємств та акції акціонерних товариств, які на момент прийняття рішення про приватизацію (продаж) мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави або ознаки домінування на загальнодержавному ринку товарів (робіт, послуг), підприємств оборонно-промислового комплексу, а також об'єкти, визначені уповноваженими органами управління як такі, що потребують застосування індивідуального підходу до приватизації (такі, що мають унікальні виробництва, використовують рідкісні ресурси (нематеріальні активи, ноу-хау, включаючи науково-дослідні та проектно-конструкторські організації та установи, які відповідають таким вимогам).

Підприємством, що має ознаки домінування на загальнодержавному ринку товарів (робіт, послуг), вважається підприємство, яке має частку на загальнодержавному ринку товарів (робіт, послуг), що перевищує 35 відсотків, або разом з одним або двома іншими підприємствами має на такому ринку сукупну частку, що перевищує 50 відсотків, або не більш ніж з чотирма іншими підприємствами має на такому ринку сукупну частку, що перевищує 70 відсотків;

група Д – об'єкти незавершеного будівництва (будівлі, споруди, передавальні пристрої, які не введені в експлуатацію), законсервовані об'єкти, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані;

група Е – акції (частки, паї), що належать державі у статутному капіталі господарських товариств, інших господарських організацій і підприємств, заснованих на базі об'єднання майна різних форм власності та розташованих на території України або за її межами;

група Ж – об'єкти соціально-культурного призначення, в тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані, крім тих, що не підлягають приватизації.

До об'єктів соціально-культурного призначення належать об'єкти освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури та спорту, туризму, мистецтва і преси, телебачення, радіомовлення, видавничої справи; санаторно-курортні заклади, будинки і табори відпочинку, профілакторії; інші об'єкти, призначені для задоволення соціальних та культурних потреб громадян незалежно від вартості майна; об'єкти соціально-культурного призначення, що не включені до статутного капіталу господарських товариств, перебувають на балансі підприємств, якщо такі об'єкти не включено до складу майна, що передається у комунальну власність [15].

Цим Законом визначено, що до об'єктів малої приватизації належать об'єкти груп А, Д і Ж.

Приватизація об'єктів групи Д здійснюється з урахуванням вимог Закону України «Про особливості приватизації об'єктів незавершеного будівництва». Метою цього Закону є вдосконалення механізму та прискорення приватизації об'єктів незавершеного будівництва. Цей Закон визначає особливості приватизації об'єктів незавершеного будівництва, що перебувають у державній власності, включаючи законсервовані об'єкти [16].

Крім того, Верховною Радою України були прийняті законодавчі акти, які стосуються державної та комунальної власності. Так Закон України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» № 147/98-ВР від 3.03.1998 року визначає основні засади передачі об'єктів права державної власності у комунальну власність а також об'єктів права комунальної власності у державну власність безоплатно або шляхом обміну[17].

Закон України «Про оренду державного та комунального майна» №2269-XII від 10.04.1992 року (зі змінами та доповненнями) покликаний забезпечити підвищення ефективності використання державного та комунального майна шляхом передачі його в оренду фізичним та юридичним особам [18].

У табл. 1 наводяться дані про об'єкти державної та комунальної форми власності в Україні, які були приватизовані за період з 1992-2012 рр. Інформація відбиралася зі Звітів та Додатків до звітів Фонду державного майна України про виконання Державної програми приватизації «Динаміка кількості об'єктів державної та комунальної власності, приватизованих в Україні у 1992-2002 роках, за групами» за відповідні роки. Дані за період з 1992-2002 рр. наводяться по [19],за 2003 рік –[20], за 2004 р. –[21], за 2005 р. –[22], за 2006 рік –[23], за 2007 рік –[24], за 2008 рік –[25], за 2009 рік –[26].

Таблиця 1

Об'єкти, які змінили форму власності з комунальної та державної на іншу в Україні за період 1992-2012 рр. (одиниць)

Роки	Групи об'єктів приватизації					Всього
	А	БВГ	Д	Е	Ж	
1992-1993	2637	910	45	22	-	**3614**
1994	6456	1751	42	-	-	**8249**
1995	13062	3092	58	-	-	**16212**
1996	16135	2994	310	250	-	**19689**
1997	6945	1165	391	205	-	**8706**
1998	4170	831	365	325	15	**5706**
1999	4178	288	461	188	256	**5371**
2000	4081	164	724	73	281	**5323**
2001	5140	107	676	40	174	**6137**
2002	5294	73	568	25	172	**6132**
2003	5689	39	472	46	150	**6396**
2004	5744	40	338	46	166	**6334**
2005	5095	11	288	32	103	**5529**
2006	4813	12	248	21	82	**5176**
2007	5164	7	95	23	66	**5355**
2008	5191	17	32	21	37	**5298**
2009	3774	11	47	16	27	**3875**
2010	2785	9	28	20	18	**2860**
2011	1300	5	38	10	21	**1374**
2012	1452	12	30	7	10	**1511**
***	58	-3	-117	0	-14	**-76**
Ітого	**109163**	**11535**	**5139**	**1333**	**1564**	**128771**

*** (+) – дооблік об'єктів, (-) – розірвали договори купівлі-продажу

(розроблено автором на підставі [19-29])

Деякі дані у Звітах були відсутні, тому розрахунки проводилися автором балансовім методом з урахуванням підсумків за відповідний період.

Інформація за 2010-2011 рр. наведена на підставі розподілів реформованих об'єктів за класифікаційними групами, розподілів об'єктів у розрізі регіонів за формами власності накопичувальним підсумком на 1 число відповідного року та за відповідний рік Державного інформаційного Бюлетеня про приватизацію. За 2010 рік надається по [27], за 2011 – по [28], за 2012 р. – по [29].

До отримання незалежності в Україні підприємства мали в основному державну та комунальну форму власності. Всього з 1992 року по 2012 рік змінили форму власності 128771об'єкт. Переважна частина приватизованих об'єктів відноситься до групи А (84,8%) – об'єкти малої приватизації. У кількісному відношенні найбільший сплеск спостерігається у 1995 р. (13062 об'єкта) та 1996 р. (16135 об'єктів). Всього за період в групі А змінили форму власності на іншу 109163 об'єкта.

Групи Б, В, Г об'єднані і складають об'єкти великої приватизації. Ці підприємства більш всього приватизувалися з 1994 по 1997 роки, потім інтенсивність зменшилася та у 2011 році таких об'єктів нараховувалося всього 5. Необхідно відмітити, що 3 об'єкта розірвали договори купівлі-продажу та вилучені зі списку. Всього за аналізований період змінено форму власності для об'єктів великої приватизації у кількості 11535 одиниць, або 9%.

У групі Д і Ж найбільша інтенсивність спостерігалася у 2000 році, кількість об'єктів приватизації склала відповідно 724 та 281 одиницю, а розірвали договори купівлі-продажу відповідно 117 та 14 одиниць. У групі Е найбільша кількість об'єктів змінила форму власності у 1998 році (325 одиниць).

К 2012 року спостерігається спад процесу приватизації за усіма групами об'єктів.

Динаміка процесу приватизації за період з 1992 по 2012 роки у розрізі груп приватизації наведена у зведеному графіку на рис 1.

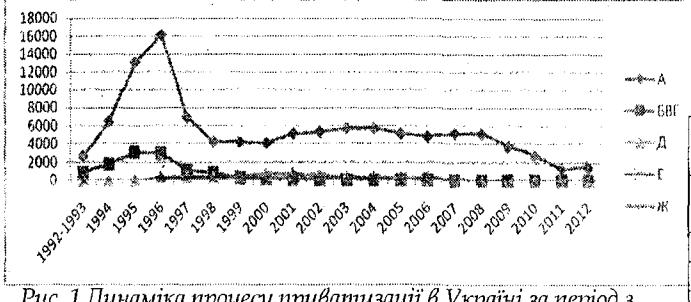

Рис. 1 Динаміка процесу приватизації в Україні за період з 1992 по 2012 роки у розрізі приватизаційних груп

Необхідно відзначити, що масова приватизація в Україні відбулася у 1995-1996 роках. Але державні підприємства все ще складали значний сектор економіки. Значну частку займали нерентабельні підприємства, якім складно функціонувати в ринкових відношеннях. Нерентабельні підприємства, які приватизувалися за об'єктивними причинами були не в змозі одразу давати бажаний результат. Їм потрібний був час. Деякі підприємства держава не дозволяла приватизувати, а в деяких роздержавлення скасовувалося.

В. Заплатинський підкреслює: «В 1997 г. фактически завершена малая приватизация, в частные руки продано более 90% предприятий торговли, сервиса и общественного питания. Среднегодовые темпы малой приватизации за этот период выросли в 2,8 раза» [13].

Але недоліком того періоду можна відмітити підприємницьку активність, метою якої була не перспектива розвитку, а тимчасове накопичування первинного капіталу.

З організаційних форм підприємницької діяльності найпопулярнішою і найбільш дієвою виявилася акціонерна форма. Акціонування дало можливість великим промисловим підприємствам увійти у ринкову систему. Через володіння акціями один одного з'явилася можливість утворювати об'єднання, які контролювали весь виробничій та збутовий ланцюжок продукції. Але у більшості своєї акціонерна власність носила формальний характер, тому що по суті це приватна власність.

«За видами економічної діяльності процесом приватизації найбільше охоплено цілісні майнові комплекси підприємств торгівлі, побутових виробів та предметів особистого вжитку; промисловості; з надання комунальних та індивідуальних послуг» [26, с. 3].

Приватизація мала ціллю формування ринкових відносин, сприяння підприємницької діяльності, підвищення продуктивності виробництва у результаті структурної перебудови економіки і раціонального використання активів. Але з самого початку не містила потенціалу економічної ефективності. У країні спостерігались глибоки зруйнування державного сектору, а акціонерні підприємства у більшості своєї працювали неефективно. Впродовж чотирьох років (до 1999 року) одним з основних засобів платежу за акції приватизованих підприємств були приватизаційні сертифікати. Цей крок до приватизації не виправдав надії. Тому сьогодні існує така форма приватизації, для якої характерні грошові торги.

«До 2002 года управление корпоративными правами государства осуществлялось довольно проблематично и неэффективно. Лишь с 2002 год удалось немного переломить динамику убыточности предприятий с государственной долей собственности. С конца 2004 года наблюдалось некоторое оживление этого сектора экономики, несмотря на то, что все еще значительная часть предприятий с долей собственности государства продолжают работать неэффективно»[30].

Об'єкти, які змінили форму власності з державної на іншу в Україні за період з 1992 по 2012 роки наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Об'єкти, які змінили форму власності з державної на іншу в Україні за період з 1992-2012 рр. (одиниць)

Роки	Групи об'єктів приватизації					Всього
	А	БВГ	Д	Е	Ж	
1992-1993	789	826	8	22		**1645**
1994	1323	1398	10			**2731**
1995	1759	2319	21			**4099**
1996	2330	1980	197	173		**4680**
1997	772	867	246	133		**2018**
1998	651	754	278	263	6	**1952**
1999	682	256	386	166	169	**1659**
2000	678	147	616	66	198	**1705**
2001	816	89	599	25	120	**1649**
2002	903	66	483	17	125	**1594**
2003	998	37	397	25	112	**1569**
2004	774	38	264	37	123	**1236**
2005	549	11	234	19	77	**890**
2006	387	11	201	9	64	**672**
2007	372	7	49	15	45	**488**
2008	220	17	15	14	16	**282**
2009	191	11	23	9	16	**250**
2010	157	9	11	17	13	**207**
2011	113	5	32	9	12	**171**
2012	113	11	26	6	8	**164**
***	-590	-2	-111		-15	**-718**
Ітого	**13987**	**8857**	**3985**	**1025**	**1089**	**28943**

розроблено автором на підставі [19-29]

Всього за період, що аналізується приватизувалося 28943 підприємств державної власності, з них 13987 одиниць (48,3%) групи об'єктів малої приватизації, біля 9 тисяч (30,6%) об'єктів великої приватизації, 3985 одиниць або 13,8% об'єктів групи Д, 1025 одиниць або 3,5% та 1089 одиниць, або 3,8% відповідно групи Е та Ж.

Найбільша кількість об'єктів (майже 40 відсотків) підверглась приватизації за період з 1994 по 1996 роки. Кульмінація у процесі приватизації спостерігається у 1996 році і складає 4680 об'єктів, або 16,2% від усіх об'єктів державної власності за період з 1992 по 2012 роки. В цей рік приватизувалися в основному об'єкти групи А (49,79%) та груп Б,В,Г (42,31%). Потім з кожним роком спостерігається тенденція зниження кількості об'єктів, що приватизуються і у 2012 році ця кількість досягає 164 одиниць за усіма групами.

Об'єкти, які змінили форму власності з комунальної на іншу в Україні за період з 1992-2012 рр. наведені у табл. 3.

Таблиця 3

Об'єкти, які змінили форму власності з комунальної на іншу в Україні за період з 1992-2012 рр. (одиниць)

Роки	Групи об'єктів приватизації					Всього
	А	БВГ	Д	Е	Ж	
1992-1993	1848	84	37			**1969**
1994	5133	353	32			**5518**
1995	11303	773	37			**12113**
1996	13805	1014	113	77		**15009**
1997	6173	298	145	72		**6688**
1998	3519	77	87	62	9	**3754**
1999	3496	32	75	22	87	**3712**
2000	3403	17	108	7	83	**3618**
2001	4324	18	77	15	54	**4488**
2002	4391	7	85	8	47	**4538**
2003	4691	2	75	21	38	**4827**
2004	4970	2	74	9	43	**5098**
2005	4546		54	13	26	**4639**
2006	4426	1	47	12	18	**4504**
2007	4792		46	8	21	**4867**
2008	4971		17	7	21	**5016**
2009	3583		24	7	11	**3625**
2010	2628		17	3	5	**2653**
2011	1187		6	1	9	**1203**
2012	1339	1	4	1	2	**1347**
***	648	-1	-6		1	**642**
Ітого	**95176**	**2678**	**1154**	**345**	**475**	**99828**

*** (+) – дооблік об'єктів, (-) – розірвали договори купівлі-продажу

(розроблено автором на підставі [19-29])

Процес приватизації об'єктів комунальної форми власності відзначався більшою стабільністю. Також підйом активності спостерігається у 1995 та 1996 роках (відповідно 12113 та 15009 одиниць), але в подальші роки кількість об'єктів, які приватизувалися коливатиметься від 1203 одиниць у 2011 році до 6688 одиниць у 1997 році. Примітно, що об'єктів, які змінили форму власності з комунальної на іншу за весь період значно більше, а саме у 3,45 рази ніж об'єктів, які змінили форму власності з державної на іншу за той же період. Якщо комунальних об'єктів приватизувалося 99828 одиниці, то державних всього 28943 одиниці.

Необхідно відзначити, що вилучення об'єктів державної форми власності з процесу приватизації більш усього спостерігається за групою А у 2004 та 2006 рр. и складає 590 одиниць. Але у процесі приватизації комунальної власності за групою А у 2004 та 2006 роках відбувається дооблік об'єктів у кількості 648 одиниць. Можливо більша частина об'єктів спочатку була включена у процес приватизації як державні об'єкти, потім вилучені та дообліковувалися як комунальні.

На підставі даних, наведених у табл. 3, була розрахована питома вага об'єктів, які змінили форму власності з комунальної на іншу в Україні за період з 1992-2012 рр. у загальному обсязі об'єктів, які змінили форму власності (табл. 4).

Таблиця 4

Питома вага об'єктів, які змінили форму власності з комунальної на іншу в Україні за період 1992-2012 рр. у загальному обсязі об'єктів, які змінили форму власності (одиниць)

Роки	Групи об'єктів приватизації					Всього
	А	БВГ	Д	Е	Ж	
1992-1993	70,08	9,23	82,22	0,00		54,48
1994	79,51	20,16	76,19			66,89
1995	86,53	25,00	63,79			74,72
1996	85,56	33,87	36,45	30,80		76,23
1997	88,88	25,58	37,08	35,12		76,82
1998	84,39	9,27	23,84	19,08	60,00	65,79
1999	83,68	11,11	16,27	11,70	33,98	69,11
2000	83,39	10,37	14,92	9,59	29,54	67,97
2001	84,12	16,82	11,39	37,50	31,03	73,13
2002	82,94	9,59	14,96	32,00	27,33	74,01
2003	82,46	5,13	15,89	45,65	25,33	75,47
2004	86,53	5,00	21,89	19,57	25,90	80,49
2005	89,22	0,00	18,75	40,63	25,24	83,90
2006	91,96	8,33	18,95	57,14	21,95	87,02
2007	92,80	0,00	48,42	34,78	31,82	90,89
2008	95,76	0,00	53,13	33,33	56,76	94,68
2009	94,94	0,00	51,06	43,75	40,74	93,55
2010	94,36	0,00	60,71	15,00	27,78	92,76
2011	91,31	0,00	15,79	10,00	42,86	87,55
2012	92,22	8,33	13,33	14,29	20,00	89,15
Ітого	87,19	23,22	22,46	25,88	30,37	77,52

(розроблено автором на підставі [19-29]).

Аналіз у розрізі років показує, що комунальні об'єкти в кожному році займають значно більшу частку у загальному обсязі об'єктів, що приватизуються, стає більш привабливими з точки зору приватизації. Так у1995-1997 роках, 2001-2003 роках питома вага цих об'єктів складала більш 70%; у 2004-2006 роках, 2011-2012 роках – більш 80%, а у 2007-2010 роках – більш 90%.

Більшою частиною значна питома вага склалася завдяки об'єктам комунальної власності групи А.

Наочніше на рис. 2 представлено, яку частку займають об'єкти комунальної форми власності в загальному обсязі усіх приватизованих об'єктів.

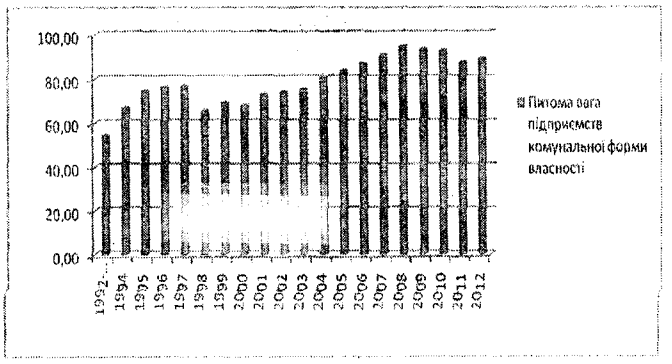

Рис. 2 Питома вага об'єктів комунальної форми власності в Україні за період 1992-2012 рр. у загальному обсязі об'єктів, які змінили форму власності

Масова приватизація в Україні відбулася у 1995-1996 роках. Але державні підприємства все ще складали значний сектор економіки. Велику частку у приватизації займали нерентабельні підприємства, які були не в змозі одразу давати бажаний результат. Деякі підприємства держава не дозволяла приватизувати, а в деяких роздержавлення скасовувалося. При цьому метою підприємницької активності в той час була не перспектива розвитку, а тимчасове накопичування первинного капіталу.

З організаційних форм підприємницької діяльності найпопулярнішою і найбільш дієвою виявилася акціонерна форма. Через володіння акціями один одного з'явилася можливість утворювати об'єднання, які контролювали весь виробничій та збутовий ланцюжок продукції. Але по суті акціонерна власність у більшості своєї це приватна власність.

У країні спостерігались глибоки зруйнування державного сектору, а акціонерні підприємства у більшості своєй працювали неефективно. Приватизаційні сертифікати теж не змогли допомогти у процесі підвищення ефективності виробництва. Тому сьогодні існує така форма приватизації, для якої характерні грошові торги.

Переважна частина приватизованих за період, що аналізується, об'єктів (84,8%, або 109163 одиниці) відноситься до групи А – об'єктів малої приватизації. У кількісному відношенні найбільший сплеск спостерігається у 1995 році (13062 об'єкта) та 1996 році (16135 об'єктів).

Об'єкти великої приватизації (групи Б,В,Г) більш всього приватизувалися з 1994 по 1997 роки, потім інтенсивність зменшилася та у 2011 році таких об'єктів нараховувалося всього 5. Всього за аналізований період змінено форму власності для об'єктів великої приватизації у кількості 11535 одиниць, або 9%.

У групі Д і Ж найбільша інтенсивність спостерігалася у 2000 році, кількість об'єктів приватизації склала відповідно 724 та 281 одиницю, а розірвали договори купівлі-продажу відповідно 117 та 14 одиниць. У групі Е найбільша кількість об'єктів змінила форму власності у 1998 році (325 одиниць).

К 2012 року спостерігається спад процесу приватизації за усіма групами об'єктів.

Всього за період, що аналізується приватизувалося 28943 підприємств державної власності, з них 48,3% групи об'єктів малої приватизації, 30,6% об'єктів великої приватизації, 13,8% об'єктів групи Д, 3,5% та 3,8% відповідно групи Е та Ж. Кульмінація у процесі приватизації спостерігається у 1996 році і складає 4680 об'єктів, або 16,2% від усіх об'єктів державної власності за період з 1992 по 2012 роки. Потім з кожним роком спостерігається тенденція зниження кількості об'єктів, що приватизуються.

Процес приватизації об'єктів комунальної форми власності відзначався більшою стабільністю. Також підйом активності спостерігається у 1995 та 1996 роках Об'єктів, які змінили форму власності з комунальної на іншу за весь період у 3,45 разів більше ніж об'єктів, які змінили форму власності з державної на іншу за той же період. Якщо комунальних об'єктів приватизувалося 99828 одиниці, то державних всього 28943 одиниці.

Аналіз у розрізі років показує, що комунальні об'єкти в кожному році займають значно більшу частку у загальному обсязі об'єктів, що приватизуються, стає більш привабливими з точки зору приватизації. Так у1995-1997 роках, 2001-2003 роках питома вага цих об'єктів складала більш 70%; у 2004-2006 роках, 2011-2012 роках – більш 80%, а у 2007-2010 роках – більш 90%. Більшою частиною значна питома вага склалася завдяки об'єктам комунальної власності групи А.

Недержавний сектор у сучасної економіці займає якщо не домінуюче, то значне місце. Значна частина державного майна безповоротно загублена. Тому економічні та соціальні зміни є безповоротнім процесом.

Список джерел

1. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: монографія / О.І. Амоша, С.С. Аптекар, М.Г. Білопольський, С.І. Юрій та ін. – ІЕП НАН України, ТНЕУ МОНМС України. – Тернопіль. Економічна думка ТНЕУ, 2011. – 848 с.
2. Амоша А.И. Понятие акционерной собственности в системе политэкономического и институционального подходов / А. И. Амоша, Л. И. Тараш // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. Випуск 103-1. – 2006. – С. 100-107. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://194.44.183.188/fem/vip103-1/103-1_14.pdf
3. Ляшенко В.И. Регулирование развития малого предпринимательства в Украине: проблемы и пути решения: [монография] / В.И. Ляшенко / НАН Украины. Ин-т экономики промышленности. – Донецк, 2007. – 452 с.
4. Макогон Ю.В. Национализация и приватизация предприятий (опыт Франции для Украины): монография / Ю.В. Макогон, В.И. Ляшенко; Донец. нац. ун-т, Ин-т экономики промышленности НАН Украины. – 2-е изд., исправл. и доп. – Донецк, 2009. – 492 с.
5. Матросова Л.М. Модернізація механізмів розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. – Монографія. - НАН України, Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2011. – 325 с.
6. Экономическая теория: Учебник / Под общ. ред. акад. В.И. Видяпина, А.И. Добрынина, Г.П. Журавлевой, Л.С. Тарасевича. – М.: ИНФРА-М, Серия «Высшее образование», 2003. – 714 с.
7. Большой энциклопедический словарь. – [Электр. ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/ enc3p/116254)
8. Ардаев Г.Б. Большая советская энциклопедия. – М.: Советская энциклопедия.1969-1978.
9. Закон України «Про приватизацію державного майна» від 4 березня 1992 року № 2163-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992, №24. – С. 348. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov. ua/ laws/show/2163-12
10. Закон України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» від 6 березня 1992 року № 2171-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992, № 24, Ст. 350. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2171-12/page
11. Закон України «Про приватизацію державного житлового фонду» від 19.06.1992 року N 2482-XII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://meget.kiev.ua/ zakon/zakon-o-privatizatsii-gosudarstvennogo-zhilischnogo-fonda/
12. Постанова Верховної Ради України «Про Державну програму приватизації майна державних підприємств»від 7 липня 1992 року N2545-XII// Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №38. – Ст.567
13. Заплатинский В. Особенности приватизации на Украине. - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://vasilievaa.narod.ru/ptpu/12_4_02.htm
14. Указ Президента «Про корпоратизацію підприємств» від 15.06.1993 року №210/93. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/210/93
15. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з питань приватизації щодо реалізації положень Державної програми приватизації на 2012-2014 роки» від 13 січня 2012 року № 4336-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 43. – С. 551. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/ show/4336-17/page3
16. Закон України «Про особливості приватизації об'єктів незавершеного будівництва» від 14.09.2000 р. №1953-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000, №45, С.375. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1953-14/paran3#n3
17. Закон України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» від 03.03.1998 року №147/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №34. – С. 228. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/147/98
18. Закон України «Про оренду державного та комунального майна від 10.04.1992 р. №2269-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №30. – С. 416. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2269-12
19. Звіти та додатки до звітів Фонду державного майна України про виконання Державної програми приватизації «Ди-

наміка кількості об'єктів державної та комунальної власності, приватизованих в Україні у 1992-2002 роках, за групами». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.spfu.gov.ua/spfu.admin.com. ua/Lists/SPFUReportsMFIListInstance/Attachments/48/2002_d.pdf]
20. Звіт Фонду державного майна України про виконання Державної програми приватизації за 2003 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.spfu.gov.ua/ukr/reports/spfu/12_2003.pdf]
21. Звіт Фонду державного майна України про виконання Державної програми приватизації за 2004 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.spfu.gov.ua/ukr/reports/spfu/2004_12.pdf]
22. Звіт Фонду державного майна України про виконання Державної програми приватизації за 2005 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.spfu.gov.ua/ukr/reports/spfu/200512_1.pdf]
23. Звіт Фонду державного майна України про виконання Державної програми приватизації за 2006 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.spfu.gov.ua/ukr/reports/analit/200612.pdf]
24. Звіт Фонду державного майна України про виконання Державної програми приватизації за 2007 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.spfu.gov.ua/ukr/reports/spfu/200712.pdf]
25. Звіт Фонду державного майна України про виконання Державної програми приватизації за 2008 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.spfu.gov.ua/ukr/reports/spfu/200812.pdf]
26. Звіт Фонду державного майна України про виконання Державної програми приватизації за 2009 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.spfu.gov.ua/ukr/reports/analit/2009_12.pdf]
27. Державний інформаційний Бюлетень про приватизацію №3 від 28 березня 2011 року офіційне видання, С. 8-10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.spfu.gov.ua/spfu.admin.com.ua/Lists/SPFUBulitenPagesListInstance/Attachments/557/3_8_10.pdf]
28. Державний інформаційний Бюлетень про приватизацію №3 від 01.03.2012 р. – С. 6-7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.spfu.gov.ua/spfu.admin.com.ua/Lists/SPFUBulitenPagesListInstance/Attachments/431/12032012_1-9.pdf]
29. Державний інформаційний Бюлетень про приватизацію №3 від 01.03.2012 р. – С. 2-3. –[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.spfu.gov.ua/spfu.admin.com.ua/Lists/SPFUBulitenPagesListInstance/Attachments/1480/jou_1032013_2.jpg]
30. Приватизация в Украине. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://meget.kiev.ua/prodaja-nedvizimosti/ privatizatsiya/

О. Рядно
Я. Хрущ
м. Дніпропетровськ

РОЗРАХУНОК ІНТЕГРАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ МІСТА ДНІПРОПЕТРОВСЬКА

Якість життя населення – складна синтетична категорія, що акумулює в собі суттєві для особистості умови існування і розвитку. Тому удосконалення інструментів управління соціально-економічним розвитком спільноти громадян потребує розробки системи показників якості життя населення регіону з урахуванням сучасного ідеологічного контексту відношення до людського потенціалу, розгляду його не стільки як засобу економічного розвитку, скільки як основоположної мети державної стратегії, розуміння людського потенціалу як головного фактора самореалізації людини й міської громади.

Питанням оцінки рівня та якості життя населення (ЯЖН) присвячено досить широкий перелік робіт провідних учених і практиків різних країн світу, у тому числі й вітчизняних [1-8]. Це підтверджує актуальність та реалістичність постановки проблеми, що досліджується.

Метою даної роботи є побудова та аналіз узагальненого показника якості життя населення міста Дніпропетровська в порівнянні з містами області та визначення рекомендацій щодо його поліпшення. Джерелом інформації для представленого дослідження слугували дані головного управління статистики у Дніпропетровській області.

Для побудови узагальненого показника використовувалась ієрархічна структура показників, що характеризують різні аспекти ЯЖН міста [7]. Розглядались наступні інтегральні категорії: „Стан здоров'я" ($Y_1^{(I)}$), „Зайнятість" ($Y_2^{(I)}$), „Умови праці" ($Y_3^{(I)}$), „Злочинність" ($Y_4^{(I)}$), „Забезпеченість житлом" ($Y_5^{(I)}$), „Особистий добробут" ($Y_6^{(I)}$), „Заклади охорони здоров'я" ($Y_7^{(I)}$), „Заклади культури та освіти" ($Y_8^{(I)}$), „Стан навколишнього середовища" ($Y_9^{(I)}$):

Розрахунок інтегральних категорій ЯЖН міст за різними аспектами у 2005 та 2010 рр. здійснювався за допомогою програмного статистичного пакету *SPSS* [2]. При цьому було прийнято, що $N = 10$, $k^* = 0{,}5$. Зазначимо, що в процесі розрахунків за допомогою методу модифікованої першої головної компоненти [2] дисперсія, яка пояснюється першою головною компонентою, для всіх аспектів ЯЖН, що розглядались, становила понад 50%, тобто в усіх випадках критерій працездатності методу [7] виконувався.

У табл. 1 наведені розраховані інтегральні характеристики аспектів ЯЖН $Y_r^{(I)}$, розраховані за методом модифікованої головної компоненти, станом на 2010 р., де $Y_r^{(I)}$ інтегральні показники відповідних аспектів ЯЖН.

Таблиця1

Значення інтегральних характеристик блоків

2010 рік / *Місто*	$Y_1^{(I)}$	$Y_2^{(I)}$	$Y_3^{(I)}$	$Y_4^{(I)}$	$Y_5^{(I)}$	$Y_6^{(I)}$	$Y_8^{(I)}$	$Y_9^{(I)}$
Дніпропетровськ	1.5	0.4	2.2	0.48	0.2	2.5	7.3	0.4
Вільногірськ	1.8	0.8	0.3	0.64	1.0	0.3	0.8	0.4
Дніпродзержинськ	1.4	1.0	0.7	0.59	1.0	1.1	4.2	0.3
Жовті Води	1.2	0.6	0.5	0.64	1.0	1.1	6.1	0.5
Кривий Ріг	1.2	1.1	0.6	0.51	0.7	1.3	5.7	0.3
Марганець	1.1	1.3	0.3	0.64	0.8	0.2	4.4	0.5
Нікополь	1.1	0.7	0.6	0.60	1.1	1.0	2.2	0.4
Новомосковськ	1.4	0.7	0.7	0.61	0.2	1.0	1.7	0.6
Орджонікідзе	1.4	1.2	0.3	0.64	1.4	0.3	2.6	0.4
Павлоград	1.4	0.6	0.8	0.61	1.2	1.2	1.8	0.5
Першотравенськ	1.7	1.3	0.2	0.64	0.7	0.4	1.1	0.4
Синельникове	1.2	1.0	0.2	0.64	1.2	0.1	0.1	0.5
Тернівка	1.5	1.3	0.0	0.64	0.5	0.8	1.6	0.0